

Előszó

Évek óta foglalkoztat a helyreállító igazságszolgáltatás témaköre. Már a *Kontroll és támogatás* című könyvemben szerepelt egy rövid fejezetként, de ebben még csak az alternatív szankciókkal való kapcsolatát tekintettem át. Akkor nyílt ki számomra a kapu, amely egy másik világba, a helyreállító vagy konszenzuális igazságszolgáltatás témájához vezetett.

Érdeemes feltennünk azt a kérdést, hogy a globalizálódó világban a helyreállító igazságszolgáltatás módszereinek gyors elterjedésével miért éppen a természeti népek (például Új-Zéland: maorik; Argentína: mapucsek) hagyományaihoz nyúl vissza az igazságszolgáltatás? Magyarországon vajon miért nem épít a *Romani krisre*? Miért éppen akkor apellál a közösségre, és talál közösségi konfliktusmegoldási módszereket, amikor csak nyomokban fedezhetők fel a társadalmi feltételrendszernek azok az elemei, amelyek e módszerek alkalmazását indokolnák? Van-e ebben valamifajta „Árkádia-hatás”, amikor a régen letűnt aranykorba – amikor még minden jó volt – kíván az emberiség visszatérni? A hazai irodalomban lefolyt Árkádia-vita¹ is jól mutatta, hogy hányféle értelmezési tartománya lehet egy fogalom jelentésének, és azt is, hogy az eltérő értelmezések hányféle újabb konfliktust képesek gerjeszteni.

A kulturális antropológusoktól tudjuk, hogy a helyreállító szemlélet elterjedésének egyik oka a természeti népeknél, hogy ha nem egyeznek ki a felek, és a vérbosszú gyakorlata erős, akkor a törzs kihal. A kérdés viszont, hogy a fejlett társadalmakban, amikor több mint 7 milliárd ember él a Földön, miért van szükség a tradicionális igazságszolgáltatási formák újraélesztésére? Nem is beszélve arról, hogy a modern korban a közvetítés a fejlett országokban intézményesült. Hogy is van ez? A legfejlettebb és a legfejletlenebb népeknél van helyreállító igazságszolgáltatás? Van-e jelentősége annak, hogy akkor bukkan fel, amikor a hagyományos igazságszolgáltatás tehetetlen?

Érdeemes tehát megvizsgálunk, hogy a helyreállító igazságszolgáltatás eszközeiben a „bölcsek kövét” vagy csak „kised játékiszert” talált-e a kriminológusszakma. A helyreállító igazságszolgáltatás újonnan felbukkanó elvei idegennek, naivnak és használhatatlannak tűnnek a hagyományos igazságszolgáltatásban szocializálódó jogászoknak, viszont kézenfekvőnek látszanak a társadalmi problémákkal foglalkozó más szakemberek számára.

¹ A Csokonainak állított síremlék kapcsán fejlődött ki az első magyar irodalmi vita, az úgynevezett Árkádia-pör 1806–1807-ben Kazinczy Ferenc, illetve Fazekas Mihály és Kis Imre között. Csokonai síremlékére ugyanis az „Én is Árkádiában éltem” sírfeliratot terveztek felvésni. A feliraton szereplő Árkádia, a költészet hona az idillikus költészetben a boldogság, a gondtalan pásztorok országa (eredetileg pásztor-nép által lakott vidék Görögországban), de pusztán marhalegelőként is leírták már. Az Árkádia-pörnek elnevezett vita háttérében a presztízsokok mellett esztétikai, filozófiai és vallási nézetkülönbségek is felmerültek. A provincializmus és szűklátókörűség, valamint az általános emberi értékek és az európai „nyugatos” kultúra összecsapásaként is értelmezhető az irodalmi vita. A témáról lásd bővebben: LAKNER Lajos (2014): *Az Árkádia-pör fogságában. A debreceni Csokonai-kultusz*. Debrecen, Déri Múzeum.

Érdemes tehát végiggondolni – már csak a tudományterületek közelítése okán is –, hogy van-e relevanciája az új elgondolásoknak, és ha igen, akkor hol húzódnak az új megközelítés kompetenciahatárai.

Magam is gondolkodtam azon, hogy miért is szólított meg ennyire ez a téma. Talán azért, mert szakmai pályafutásom során sosem láttam még, hogy ennyire távol kerül egymástól a valóság, a szakmai elképzelések, a politikai szándékok és a közvélemény ismeretei a bűnözés jelenségéről. Nem vagyok tehát könnyű helyzetben a helyreállító igazságszolgáltatás propagálásával, bármennyire is alkalmasak lehetnek ezek az új eszközök az igazságszolgáltatás folyamatának átalakítására.

A szerző